

Милош Јовановић

Социологија пораза

ЛАКМУС ПОСЕТА Џ. БАЈДЕНА

Једнодневна посета потпредседника САД-а Џозефа Бајдена Србији изазвала је велику медијску пажњу. Какав је значај ове посете? Шта би могли бити њени резултати? Шта је Џ. Бајден рекао тј. какву је поруку пренео? Ово су махом била питања на која су се тражили одговори и коментари армије српских аналитичара, новинара, разних делатника невладиног сектора и самих српских политичара. По обичају, ова питања су, са аспекта српске позиције у региону и свету или пак српско-америчких односа, била и остаће, сасвим безначајна. Ако ствари посматрамо са тог, јединог меродавног аспекта, нити посета потпредседника САД има неки посебан значај (ако га уопште има), нити ће та посета уродити било каквим плодом, нити је високи амерички званичник рекао нешто ново осим што је потврдио да су тренутни интереси САД на Балкану директно супротни трајним и виталним интересима српског народа и српске државе.

А Џозеф Бајден је рекао следеће: „Дошао сам у Србију испред администарције Обама-Бајден са јасном поруком. Сједињене државе би хтеле да продубе сарадњу са Србијом, да допринесу решавању проблема у региону, да помогну да Србија постане снажан, успешан, демократски члан евро-атлантске заједнице. То је наш циљ”. Оставићемо по страни невероватно лицемерје које се тиче америчке жеље да „допринесе решавању проблема у региону”, јер су у највећем делу поменуте проблеме САД управо и створиле, као и подршку дату Србији да постане „снажан и успешан” члан „евро-атлантске заједнице” (мада ово последње ипак изазива благу сумњу да у Америци и Србији вероватно не придајемо исто значење речима „снажан и успешан”). Довољно ће бити да се подсетимо решења за која се у нашем региону залажу САД. Када је у питању Република Српска, иако је њено постојање загарантовано Дејтонским споразумом, САД инсистира на даљој централизацији тј. унитаризацији Босне и Херцеговине. У тој перспективи, надлежности Републике Српске би требало даље да се смањују зарад „функционалности” државе БиХ. То је Џозеф Бајден поновио, истина на релативно мек начин, у Сарајеву. Када је у питању јужна српска покрајина, њена сецесија једноставно не би била могућа без подршке САД-а. Уосталом, Џ. Бајден је у Приштини јасно и гласно поновио да је „успех независног Косова приоритет за америчку администрацију”. Због ових чињеница, САД за Србију представљају, просто речено – непријатељску државу чији се интереси на Балкану директно косе са националним и геополитичким циљевима Србије и српског народа. Од те стварности се побећи не може. Ова констатација можда делује помало обесхрабрујуће и због тога ју је битно правилно схватити. Наиме, и под нетачном претпоставком да ће САД увек бити водећа, или чак једина сила на планети, не треба губити из вида чињеницу да су

интереси САД на Балкану за разлику од интереса Србије, од периферног значаја и да као такви нису ни константни ни непромењиви. Значајније од тога, САД ће у спровођењу своје политике уложити само онолико снаге колико поменути интереси вреде. Како на Балкану нису у питању витални интереси САД, тако није у игри ни целокупна снага којом располаже САД. Зато се успех америчке политике на Балкану не може у потпуности објаснити снагом те државе. Он се добрим делом објашњава недовољним тј. данас непостојећим отпором који се таквој политици пружа.

Коначно, занимљиво је да се у српским медијима дала велика пажња изјави високог америчког званичника према којој САД не очекују од Србије да призна независност своје покрајине као и да то није предуслов за америчку подршку европској интеграцији Србије. Истини за вољу, у Сарајеву је та изјава гласила нешто другачије. Тамо је потпредседник САД рекао да не очекује да ће Србија „ускоро” прихватити независност Косова и Метохије. Било како било, чудно је и помало тужно што се уопште придаје значај овој потпредседничковој изјави. Прво, Србија неће моћи да постане пуноправна чланица ЕУ а да не призна Косово и Метохију и то је неколико пута поновљено од стране највиших званичника земаља чланица ЕУ. Аргумент по којем ЕУ такав захтев не може да испостави Србији док постоје земље чланице ЕУ које не признају Косово и Метохију је само делимично валидан. Делимично, јер прећуткује чињеницу да свака земља понаособ треба да одобри ново чланство. Баш као што Холандија тренутно кочи процес европске интеграције Србије, тако ћемо се дана када дође – ако дође – на дневни ред питање уласка Србије у ЕУ, суочити са двадесет и две Холандије (осим ако претходно не признамо и сами независност дела сопствене територије). Други и значајнији разлог због којег не треба узимати за озбиљно поменуте изјаве Џозефа Бајдена лежи у чињеници – коју би било наивно заборавити – да САД неретко не поштују дату реч. Ваља се присетити да је на пример након краја хладног Горбачову дато обећање да се НАТО неће ширити ка истоку. Данас НАТО организује маневре на границама Русије. Ваља се присетити на пример и чињенице да је Савезна Република Југославија прихватила обустављање ратних дејстава и повлачење војске са дела своје територије уз дато јој обећање о повратку српских снага безбедности на Косово и Метохију. Дата реч је чак преточена и у један од параграфа резолуције 1244 УН-а. На дато обећање још се чека.

Због свега наведеног заиста није битно шта је Џозеф Бајден рекао у Београду. Много занимљивије од речи потпредседника САД-а, које као што смо видели не представљају никакву новост, јесу изјаве српских високих званичника. Њихове реакције су много индикативније за оцену стања једне државе која сваким даном све мање личи на озбиљну државу, и једног народа који сваким даном све мање личи на озбиљан народ. У оголићењу стања Србије и њених политичко-медијских елита лежи прави значај доласка америчког потпредседника у Београд и утолико је перспектива из које су српски медији извештавали о Бајденовој посети била суштински погрешна.

А шта су изјављивали високи српски званичници? Вероватно осокољен личним сусретом са потпредседником САД-а, министар одбране Драган Шутановац је, очигледно не хајећи много за логику и здрав разум, дао следећу изјаву: „Дефинитивно може да се потврди да је потпредседник САД Џозеф Бајден дошао у пријатељску посету са жељом да Србија и САД започну нову еру позитивних односа, што је он током посете на свим састанцима

више пута поновио” (Вечерње Новости, 21.05.2009.). Пре давања оваквих изјава, и осим ако сте патолошки оптимиста, мудро би било сачекати и видети како би се то конкретно манифестовала ова лепа жеља америчке администрације о започињању нове ере позитивних односа. Актуелни председник републике Србије је био нешто опширнији. Након сусрета са Џ. Баједном изјавио је следеће: „Упркос различитим ставовима по питању Косова, Србија жели најбоље могуће партнерске односе са Америком. Има много тема које нас спајају, које сагледавамо на исти начин и на којима можемо да сарађујемо. То је пре свега интеграција западног Балкана у ЕУ, као и борба против међународног криминала и тероризма”. Прво, није сигурно да се може тежити најбољим могућим односима са државом која вам државу руши. Претпоставимо ипак да је питање Косова тек неко питање, попут спора који се води пред Светском трговинском организацијом између ЕУ и САД а тиче се увоза банана и да дозвољава да се упркос том неслагању, у свему осталом тежи блиској сарадњи. Прва тема дакле, која нас по мишљењу српског председника „спаја” са САД-ом јесте питање европске интеграције западног Балкана. О тој теми ћемо само рећи да је чудно да се о прширењу ЕУ на западни Балкан уопште разговора са Америком која с тим процесом не би требало да има икакве везе. А ако САД заиста имају утицаја у тој ствари, онда би требало да се постави питање праве природе и снаге саме ЕУ. Занимљивија је међутим друга тема која се тиче борбе против „међународног криминала и тероризма”. Када је о тероризму реч, заиста делује тешко успоставити било какву блиску сарадњу са САД-ом. Наиме, тачно је да се Србија суочавала са тероризмом на Косову и Метохији и да још увек у Србији постоје безбедносне претње те врсте. Тачно је и да су разне међународне терористичке групе деловале против српског народа како у БиХ тако и на Косову и Метохији. Проблем је само што су САД у том случају суштински подржавале терористе. Зато, иако смо свесни потребе да се прописана, протоколарна форма испуни садржајем, ипак није згорег не испуњавати је сличним лакомисленостима.

Када се на поменуте изјаве додају силни осмеси и остале манифестације блискости попут стављања руку на раме узвишеног госта и у обзир узме, помало поданичка атмосфера која је владала у српској медијско-политичкој класи, неминовно се поставља питање: како је могуће доживети овакав суноврат? Како објаснити ове, најблаже речено, непримерене изјаве српских званичника? Како објаснити ово невероватно обесмишљавање логике и здравог разума? Како објаснити чињеницу да се на највишим државним функцијама у Србији очигледно налазе људи, у најбољу руку, осредњих способности? Како објаснити тај невероватан недостатак амбиција када је у питању сопствена држава?

Овде долазимо до својеврсне социологије пораза као главног објашењења. Социологија пораза, која заслужује посебан чланак, би се у најкраћим цртама могла описати на следећи начин. Када се уложи велика енергија зарад колективног пројекта који се на послетку не оствари, а то је управо оно што се десило српском народу у последњој деценији прошлог века, поред умора и истрошености, неизбежна су и преиспитивања. Пораз претрпен у борби по дефиницији доводи у питање оправданост саме борбе. Прави проблем међутим настаје онда када преиспитивање заиста доведе до озбиљног процеса делегитимизације иначе легитимне борбе. Тада наступа једна апсолутна идеолошка дезоријентација чије су манифестације између осталог и изјаве дате приликом посете Џ. Бајдена.

Два основна разлога су учинила могућим тај процес у Србији. Први разлог лежи у истрошености и замору грађана ове земље а други у непостојању истинске елите. Ови разлози чине да је у Србији скоро све било могуће протеклих година – од чињенице да су се на највишим државним функцијама могли наћи људи који нису имали више од један посто упоришта у гласачком телу (сетимо се првог министра спољних послова након 2000. године или особе која је стицајем околности постала в.д. Председника републике) до чињенице да се разним активистима и активисткињама невладиног сектора који најчешће не представљају никога и ништа уступао огроман медијски простор. Могло би се навести још небројано много примера из политичког и јавног живота Србије који указују на апсолутно одсуство нормалности. То је, у ситуацији непостојања дорасле елите, очигледно била и још увек јесте цена пораза.

Међутим, испражњеност и истрошеност грађана, која је учинила могућом својеврсну заверу медиокритета у овој земљи, неће бити вечна. Доћи ће поново тренутак када ће моћи амбициозно да се размишља о сопственој земљи и када ће људи који су данас у првом плану бити враћени на место које им припада – на маргину. До тада је само битно не дозволити потпуну лоботомизацију и памтити неколико једноставних историјских истина попут оне да је борба српског народа из последње деценије двадесетог века била апсолутно легитимна, баш као што је легитимна и борба Србије за очување Косова и Метохије. И коначно, никако не заборавити: ако су неке од тих битака изгубљене, оне су изгубљене само за сада.

Милош Јовановић